

ЗУ «Про АТ» – крок вперед

Керуючий партнер «Адвокатського бюро Гутгарца»
Дмитро ГУТГАРЦ:

– Не маю сумнівів, що ЗУ «Про акціонерні товариства» після набуття ним чинності позитивно впливатиме на розвиток корпоративних відносин в Україні. Цей Закон є результатом більш ніж десятирічної праці фахівців з корпоративного права й увібрав не лише теоретичні, але й практичні знання, отримані за роки застосування законодавства, яке регулювало в Україні діяльність акціонерних товариств. Закон носить досить загальний і поверховий характер у питанні створення й діяльності АТ, що спричиняє незахищеність акціонерів і АТ від неправомірних дій з боку суб'єктів недружнього поглинання. Щоправда, він досить детально регламентує порядок створення АТ, порядок проведення загальних зборів акціонерів, у тому числі порядок скликання, зміст повідомлення, порядок реєстрації акціонерів, процедуру підрахунку голосів акціонерів, порядок ведення й оформлення протоколів загальних зборів акціонерів. Документ досить докладно регламентує діяльність інших органів АТ – наглядової ради, виконавчого органу АТ, ревізійної комісії.

Закон значно підвищує роль ДКЦПФР як контролюючого органу: наприклад, Держкомісія одержує право призначити свого представника для нагляду за реєстрацією акціонерів, проведенням загальних зборів, голосуванням і підбиттям його підсумків (ч. 4 ст. 40 Закону) або право на звернення до суду з позовом про ліквідацію акціонерного товариства при винесенні нею рішення про відмову в реєстрації звіту про результати закритого (приватного) розміщення акцій внаслідок порушення процедури створення АТ.

Звичайно, при втіленні нового Закону в життя будуть виявлені його вади, які законодавцю слід буде усувати. Проте на деякі норми Закону слід звернути увагу вже сьогодні, оскільки потенційно вони несуть загрозу можливості порушення прав акціонерів АТ. Зокрема, це норми, які відсилають до статуту АТ (щодо наявності переважного права акціонерів приватного АТ і приватного АТ при продажу акцій іншими акціонерами цього товариства). Виходячи з норм ч. 2 ст. 7 Закону, таке право може бути передбачено статутом АТ, а може й не передбачатися, що фактично позбавляє акціонерів і товариство такого права й може спричинити все те ж недружнє поглинання АТ. Інша норма, яка може бути використана для порушення прав акціонерів АТ, закладена в ч. 1 ст. 35 Закону. АТ, кількість акціонерів якого не перевищує 1000 осіб, лише повідомляє письмово «у спосіб, передбачений статутом» кожного акціонера про майбутні загальні збори, не друкуючи повідомлення в ЗМІ. Отже, якщо статутом не передбачено, що таке повідомлення надсилається акціонеру рекомендованим листом або кур'єром, або іншим способом, який має підтвердження вручення, є ризик, що акціонера не буде належним чином і в належний час повідомлено про майбутні загальні збори, адже простий лист може виявитися «втраченим» поштою.

Звичайно, при втіленні нового Закону в життя будуть виявлені його вади, які законодавцю слід буде усувати. Проте на деякі норми Закону слід звернути увагу вже сьогодні, оскільки потенційно вони несуть загрозу можливості порушення прав акціонерів АТ. Зокрема, це норми, які відсилають до статуту АТ (щодо наявності переважного права акціонерів приватного АТ і приватного АТ при продажу акцій іншими акціонерами цього товариства). Виходячи з норм ч. 2 ст. 7 Закону, таке право може бути передбачено статутом АТ, а може й не передбачатися, що фактично позбавляє акціонерів і товариство такого права й може спричинити все те ж недружнє поглинання АТ. Інша норма, яка може бути використана для порушення прав акціонерів АТ, закладена в ч. 1 ст. 35 Закону. АТ, кількість акціонерів якого не перевищує 1000 осіб, лише повідомляє письмово «у спосіб, передбачений статутом» кожного акціонера про майбутні загальні збори, не друкуючи повідомлення в ЗМІ. Отже, якщо статутом не передбачено, що таке повідомлення надсилається акціонеру рекомендованим листом або кур'єром, або іншим способом, який має підтвердження вручення, є ризик, що акціонера не буде належним чином і в належний час повідомлено про майбутні загальні збори, адже простий лист може виявитися «втраченим» поштою.

Директор ЮФ «Семенова і партнери»
Марина СЕМЕНОВА:

– До ухвалення Закону порядок створення, діяльності й ліквідації АТ, правовий статус акціонерів визначалися кількома нормативними актами (ЗУ «Про господарські товариства», ЦК України, ГК України, ЗУ «Про цінні папери і фондову біржу»), у яких одні й ті ж відносини регулювалися по-різному. Ухвалення окремого спеціального нормативного акта, який чітко регулюватиме відносини, які виникають у процесі діяльності АТ, є подією, яка сприятиме розвитку підприємництва й економіки України загалом, допоможе усунути прогалини, які існують у сфері корпоративного права, і сприятиме розвитку корпоративних правовідносин в Україні. У Законі врегульовані основні питання – заснування АТ, порядок і способи формування капіталу товариства, порядок проведення, компетенція загальних зборів товариства. Одним із основних принципів, закладених у Законі, є захист прав акціонерів.

Але не можна не звернути увагу на норми, які перешкоджають створенню й розвитку АТ, наприклад, обмеження кількості учасників приватного АТ (не більше 100 акціонерів), обов'язок акціонерів при створенні товариства сплатити повну вартість придбаних акцій до дати затвердження результатів розміщення першого випуску акцій, значний розмір статутного капіталу товариства. Необхідно відзначити, що кожен проект закону визначав новий розмір статутного капіталу АТ, більшість законопроектів передбачали часткову оплату акцій при створенні АТ і встановлювали термін, протягом якого акціонер мав повністю викупити свої акції, тому можна зробити висновок, що питання про доцільність значного розміру статутного капіталу й терміни викупу акцій є досить гострими й актуальними.

Закон має ряд неточностей, які можуть викликати подвійне тлумачення й призвести до проблем у правозастосовчій практиці. Статтею 3 Закону передбачено, що «акціонери, які не повністю сплатили акції, у випадках, визначених статутом товариства, відповідають за зобов'язаннями товариства в межах неоплаченої частини вартості належних їм акцій», проте можливість не повністю сплатити акції для акціонерів не передбачена. Пункт 14 ч. 2 ст. 33 Закону визначає, що до виняткової компетенції загальних зборів АТ належить прийняття рішення про форму існування акцій, при цьому у ст. 22 Закону прямо вказано, що акції товариств існують виключно в бездокументарній формі.

Хотілося б відзначити, що Перехідними положеннями Закону передбачено внесення змін до чинних нормативних актів, які регулюють відносини, пов'язані з діяльністю акціонерних товариств. На мій погляд, доцільнішим є виключення таких норм з Господарського та Цивільного кодексів України, ЗУ «Про господарські товариства», оскільки всі необхідні норми міститимуться в спеціальному законі, яким є ЗУ «Про акціонерні товариства».

Старший юрист АК «Правочин»
Сергій ДЗЮБЕНКО:

– Прийняття ЗУ «Про акціонерні товариства» є важливим внеском у розвиток корпоративних відносин в Україні. Чинний із 1991 р. ЗУ «Про господарські товариства» (зі змінами й доповненнями) сьогодні не дозволяє ефективно регулювати питання, які виникають у процесі корпоративного управління, і породжує корпоративні конфлікти і зловживання, які шкодять як інтересам акціонерів, так і позитивному інвестиційному іміджу України. Прийнятий ЗУ «Про акціонерні товариства» спрямований на захист прав акціонерів від можливих порушень за рахунок зміни

процедур проведення зборів акціонерів, визначення вичерпних підстав недопущення акціонерів до участі в зборах, введення вимоги щодо місця проведення зборів акціонерів, встановлення скороченого строку оскарження рішень загальних зборів (3 місяці з дня прийняття), запровадження бездокументарної форми обігу акцій і голосування на загальних зборах виключно бюлетенями за підписом кожного з акціонерів; виключена можливість передачі акцій шляхом дарування; встановлене переважне право акціонерів на придбання акцій додаткової емісії, що виключить можливість зменшення частки акціонерів у статутному фонді або розмивання часток. Прийнятий Закон дозволить покращити ефективність управління товариством за рахунок скорочення строків персонального повідомлення акціонерів про проведення загальних зборів, розподілу повноважень між органами управління товариством.

На мою думку, про недоліки Закону можна буде говорити після набрання ним чинності. Проте вже зараз можна відзначити як недолік норми окремих положень Закону, наприклад, заміна закритих і відкритих акціонерних товариств публічними й приватними й вимоги ст. 3 Закону до зазначення в назві товариства його типу. Зрозуміло, що для діючих акціонерних товариств зміна назви створить незручності й спричинить додаткові витрати, пов'язані не лише із внесенням змін до статутних і реєстраційних документів, але й зі змінами (переоформленням) дозвільних документів на ведення господарської діяльності (наприклад, ліцензії: ст. 16 ЗУ «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» передбачає, що однією з підстав переоформлення ліцензії є зміна найменування юридичної особи, причому наслідком непереоформлення ліцензії у встановлений строк є її недійсність), заміна печаток і бланків товариства, інформування контрагентів про такі зміни й інші дії. Також норми Закону не передбачають правових наслідків при неприведенні статутів і внутрішніх положень раніше створених АТ у відповідність до норм цього Закону. Це може створити ситуацію, коли в Україні існуватимуть як приватні й публічні товариства, так і закриті й відкриті, причому правового регулювання останніх не буде з жовтня 2010 р. (у зв'язку із втратою чинності ст.ст. 1-49 ЗУ «Про господарські товариства»).

Недоліком слід назвати й залишення кворуму загальних зборів на рівні 60% зареєстрованих акціонерів, що дозволить маніпулювати проведенням загальних зборів. Про це положення Закону останнім часом велось чимало розмов і дискусій, проте норма залишилася фактично в тому вигляді, якою була в ЗУ «Про господарські товариства».

Директор ЮФ «АС Консалтинг»
Андрій ЦВЕТКОВ:

– Першим позитивом цього Закону є його існування. Адже законодавство України в питаннях регулювання діяльності АТ і обігу їх акцій давно потребувало вдосконалення й хоч якоїсь адаптації до міжнародно-правових норм. До позитиву також можна віднести: 1) нормативне закріплення поняття кумулятивного голосування й порядок його проведення, що надає можливість міноритарним акціонерам бути представленими в органах управління АТ; 2) врегулювання процедури проведення зборів акціонерів, якщо АТ має лише одного акціонера; 3) законодавче врегулювання процедури придбання значного (10% і більше) і контрольного пакетів (50% і більше) простих акцій товариства, а також процедури визначення вартості акцій товариства, які викуповуються у міноритарних акціонерів самим товариством або акціонерами, які володіють контрольним пакетом акцій АТ; 4) визначення порядку вчинення АТ значних правочинів і правочинів, до вчинення яких є заінтересованість.

Хотілося б звернути увагу на сумнівні аспекти, закріплені в розділі XVII «Прикінцеві та перехідні положення», де передбачено, що «закриті акціонерні товариства, створені до набрання чинності цим Законом, провадять свою діяльність відповідно до ЗУ «Про господарські товариства». Перехідними положеннями передбачено скасування через 5 років положень ЗУ «Про господарські товариства», які стосуються регулювання лише ВАТ. На нашу думку, це може призвести до ускладнень, оскільки різний підхід законодавця до регулювання закритих і відкритих АТ і існування одночасно двох законів створить проблеми при правозастосованні».

Хотілося б звернути увагу на сумнівні аспекти, закріплені в розділі XVII «Прикінцеві та перехідні положення», де передбачено, що «закриті акціонерні товариства, створені до набрання чинності цим Законом, провадять свою діяльність відповідно до ЗУ «Про господарські товариства». Перехідними положеннями передбачено скасування через 5 років положень ЗУ «Про господарські товариства», які стосуються регулювання лише ВАТ. На нашу думку, це може призвести до ускладнень, оскільки різний підхід законодавця до регулювання закритих і відкритих АТ і існування одночасно двох законів створить проблеми при правозастосованні».

у розвитку підприємництва

Юрист ЮФ «Лавриновичі і Партнери»
Дмитро ЧИБІСОВ:

– ЗУ «Про акціонерні товариства» № 514-VI має набрати чинності 30 квітня 2009 р., однак лише для АТ, зареєстрованих після цього. Інші АТ, створені до набрання чинності Закону, мають адаптаційний період до 30 жовтня 2010 р., після закінчення якого повинні привести свої статuti й інші внутрішні положення у відповідність до Закону. Прикінцеві положення пояснюють: якщо АТ не виконає цю вимогу, то акціонер має право після закінчення зазначеного строку звернутися до суду з позовом про приведення статуту то-

вариства у відповідність до Закону. Також Законом детально пояснені права й обов'язки акціонерів, порядок виплати дивідендів і деякі питання корпоративного управління. Закон уточнює, що статут АТ має містити дані про порядок повідомлення акціонерів про виплату дивідендів, інші питання тощо. Закон гарантує, що дивіденди мають бути виплачені виключно в грошовій формі не пізніше шести місяців після закінчення звітного року. Серед позитивів – Закон не дозволяє товариствам продавати акції за номінальну вартість, як це було раніше.

На відміну від старих правил, ст. 35 Закону передбачає, що повідомлення про щорічні збори має бути розіслане за 30 днів до проведення (замість 45). Крім того, важливим доповненням є те, що пропозиції до порядку денного вносяться не за 30, а за 20 днів до проведення зборів, причому пропозиції акціонерів, які є власниками 5% або більше простих акцій, підлягають обов'язковому включенню до порядку денного загальних зборів. Оскарження акціонером до суду рішення АТ про відмову включення його пропозицій до порядку денного не зупиняє проведення загальних зборів, що є позитивним кроком у боротьбі з рейдерством.

На жаль, Закон не відповідає європейським стандартам у цій сфері й насамперед Директивам 68/151/ЄЕС та 77/91/ЄЕС. Не зовсім зрозуміло й положення Закону про привілейовані акції, за яким АТ може надати власникам привілейованих акцій необгрунтовано великі можливості при голосуванні й розподілі прибутку, нівелюючи права власників простих акцій. Можна зробити висновок, що, по-перше, Закон справді вносить уточнення до існуючого законодавства, з'ясує деякі питання стосовно прав і обов'язків акціонерів, частково покращує становище міноритаріїв. По-друге, не зрозуміло, чому саме європейські стандарти у сфері АТ не були відображені в Законі, хоча євроінтеграція визнана державним пріоритетом. По-третє, питання рейдерства й засобів боротьби з цим явищем хоча й частково відображаються в Законі, але не можуть бути прийнятні як достатні, а тому вони й неефективні.

Старший менеджер компанії
KPMG в Україні **Аліса ДУБРОВА:**

– ЗУ «Про акціонерні товариства» вже став предметом дискусій і обговорень і серед науковців, і серед юристів-практиків. Очікується, що цей Закон стане ефективним засобом захисту інтересів міноритарних акціонерів, боротьби проти рейдерства, а також вирішить інші актуальні питання в процесі створення та діяльності АТ. Але, мабуть, робити висновки про рівень ефективності правового регулювання суспільних відносин у рамках цього законодавчого акта ще зарано, адже висновки залежатимуть від регулятивної діяльності Державної комісії з цінних паперів і фондового ринку й практики тлумачення його положень органами судової влади. ДКЦПФР протягом шести місяців з дня опублікування цього Закону має розробити й прийняти 14-20 підзаконних нормативно-правових актів, передбачених Законом.

Закон передбачає перехід України до західної моделі АТ. Відповідно до Закону акціонерні товариства поділятимуться на приватні – з кількістю акціонерів до 100 і можливістю лише приватного розміщення акцій, і публічні – які можуть здійснювати публічне й приватне розміщення акцій, із кількістю акціонерів понад 100 осіб. Такий поділ відповідає сьогодишньому – на закриті й відкриті АТ. Прогресивним кроком є перехід до акцій виключно в бездокументарній формі. Крім того, відповідно до ст. 29 Закону статутом товариства може бути передбачена можливість укладення між акціонерами договору, за яким на акціонерів покладаються додаткові обов'язки (у тому числі обов'язок участі в загальних зборах) і передбачається відповідальність за їх недотримання.

На жаль, залишилися в силі окремі архаїчні положення: вимоги опублікування повідомлення про проведення загальних зборів, про додаткову емісію акцій тощо в офіційному друкованому органі. Публікація в офіційному друкованому органі спричиняє додаткові видатки з боку товариства, а доцільність і ефективність такої публікації викликають певні сумніви. Але в будь-якому випадку прийняття цього Закону є прогресивним кроком для оптимізації правового регулювання АТ.

Партнер «ЮК. «Старчук Плачинда та партнери»
Євген СТАРЧУК:

– На цей Закон чекали дуже давно. На багатьох конференціях доповідачі наголошували на необхідності врегулювання питань корпоративного управління акціонерними товариствами спеціальним законом, у тому числі й для протидії рейдерським захопленням. Новелою документа є введення понять публічного й приватного АТ замість відкритого й закритого зі збереженням, по суті, їх змісту. При цьому якщо в приватному АТ кількість акціонерів перевищує 100 осіб, воно має бути перетворене на публічне. Важливим кроком є також детальніша регламентація переважного права купівлі акцій, порушення якого сьогодні розповсюджене. Раніше процедури відчуження акцій мали бути детально розписані в статуті, тепер для захисту своїх прав можна посилається на норми закону, які мають вищу силу. Закон детально регламентує процедуру створення АТ, що, звичайно, полегшить її усвідомлення для акціонерів новостворюваних АТ і дасть змогу оспорити порушення такої процедури.

Однак невдалою залишається конструкція про необхідність ліквідації АТ при невідповідності розміру чистих активів мінімальному розміру статутного капіталу впродовж десяти місяців. В умовах світової кризи й нестабільності нашої економіки дотримання такої норми може призвести до значної кількості банкрутств. Вважаємо, що прийняття рішення про ліквідацію може бути доречним лише при стійкій неспроможності виконувати взяті на себе зобов'язання. Якщо ж АТ зі зменшеною вартістю активів продовжує нормально функціонувати, то припинення його діяльності є взагалі безглуздом.

Позитивним у новому Законі є обов'язок письмово повідомити кожного кредитора про зменшення розміру статутного капіталу, що, безумовно, сприяє захисту інтересів кредиторів. Хоча було б доцільно повідомляти не тільки кредиторів, але й поточних контрагентів. Важливою є ст. 24 Закону, яка регламентує особливості обігу акцій, посилює гарантії захисту прав акціонерів і зменшує можливості для рейдерів. Стаття 28, яка встановлює відповідальність посадових осіб АТ за порушення прав працівників-акціонерів є, звичайно, прогресивною, але через відсутність процедури її реалізації не може бути практично застосована.

Дуже детально в новому Законі визначені процедури діяльності загальних зборів, неврегульованість яких призводила до порушення прав міноритарних акціонерів і рейдерських атак на підприємства. Новий Закон хоч і не унеможливує махінації при проведенні загальних зборів, але вже набагато серйозніше регламентує цю процедуру, створюючи можливість оскарження акціонерами її порушення. Фактично статті Закону про органи й процедури АТ можуть бути просто відображені в статутах новостворюваних АТ, що дасть змогу акціонерам детальніше ознайомитися зі своїми правами й обов'язками.

Новелою є терміни «значний правочин» і «правочин, щодо якого є заінтересованість», які встановлюють додаткові вимоги до підписання угод, наслідком яких можуть стати значні зміни в АТ, або які вчинюються в інтересах одного з акціонерів чи посадової особи. Дуже важливою нормою є закріплення обов'язків зберігати певні види документів АТ і надання доступу до них акціонерам. На цю норму чекали досить давно, і законодавці не підвели. Можливість ознайомлюватися з документами й робити з них копії дозволить акціонерам самостійно виявляти порушення прав і звертатися до повноважних органів.

Однак крім позитивних норм, є й негативні. По-перше, є певне дублювання й невідповідність нового Закону ст.ст. 1-49 ЗУ «Про господарські товариства», які будуть усунуті лише через два роки. По-друге, поняття афілійованих суб'єктів використовується в антимонопольному й податковому законодавстві, і використана там конструкція відрізняється від тієї, яка зазначена в Законі. Це знову призведе до неоднозначності застосування терміна. І все ж такі прийняття цього нормативного акта вирішить багато проблем, які не давали змоги ефективно використовувати таку організаційно-правову форму, як АТ. Будемо сподіватися, що ця редакція Закону не остання, а подальші зміни призведуть до встановлення в державі прозорих корпоративних відносин.

Юрист МЮК «INTEGRITES» **Неоніла ШИШАК:**

– Основною проблемою, що перешкоджала розвитку корпоративних відносин і залученню інвестицій, як раз і була відсутність ЗУ «Про АТ». Нова редакція Закону – це ефективна складова протидії рейдерству, крок до посилення корпоративної безпеки бізнесу. Закон окрім поліпшення інвестиційного клімату в Україні головною своєю перевагою позиціює правовий механізм захисту від найбільш поширеного за останні десятиліття виду корпоративного піратства – рейдерства. Важливою нормою, що покликана захистити права міноритарних акціонерів, є положення про кумулятивне голосування при обранні складу керівних органів АТ. Положення про обов'язкову виплату дивідендів не нижче за встановлений законом відсоток від чистого прибутку є як плюсом, так і мінусом нового Закону. З одного боку, врегульовано питання для акціонерів, але з іншого боку, наприклад, вкладення в акції компанії США і інших розвинених країн дають можливість працювати на коливаннях їх цін, а не чекати прибутків від дивідендів. В Україні ж акції служать засобом придбання контролю над підприємством. А надалі – для управління ним. Акціонерна структура в українських умовах – просто формальність. І найближчими роками ситуація навряд чи зміниться.

Проте з ухваленням нового ЗУ «Про АТ» робота зі створення сприятливих умов для залучення інвестицій не завершена. Потрібно через законодавство підсилити роботу фондового ринку, ринку цінних паперів, національної системи депозитаріїв і продовжити роботу над захистом прав інвесторів. З одного боку, ухвалення цього Закону для українських акціонерних товариств є кроком до цивілізованого ведення бізнесу і залучення інвестицій, а з іншого – знову витрата сил і часу для приведення статутних документів у відповідність із новим Законом, а для законодавця – випробування на міцність: коли і як відповідні нормативні акти будуть приведені у відповідність до ЗУ «Про АТ».

